

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Saeimas 2019. gada rudens sesijas atklāšanā

Publicēts: 05.09.2019.

[Egils Levits](#)

[Iekšpolitika](#)

Ļoti cienījamās Saeimas deputātes!

Augsti godātie Saeimas deputāti!

Dāmas un kungji!

I

Sēžu zālē atrodas divas sienas plāksnes, uz kurām rakstīti mūsu Satversmes pirmie divi panti: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika,” un “Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.”

Šīs plāksnes mums atgādina Satversmes pamatus, proti, kādai vienmēr ir jābūt mūsu valstij un kam vienmēr piederēs vara Latvijā.

Arī tajā, ka šīs plāksnes ir izvietotas tieši Saeimas Sēžu zālē, ir svarīgs vēstījums. Latvija atbilstoši Satversmes koncepcijai ir parlamentāra republika. Saeimas Sēžu zāle ir centrālā vieta, kur top valsts politika un tiek pieņemti lēmumi, kas ietekmēs mūsu visu nākotni.

II

Latvija, tāpat kā vairums citu Eiropas valstu, ir tipiska parlamentārā demokrātija. Valsts politiskās varas centrā saskaņā ar

Satversmes koncepciju atrodas tautas vēlētis parlaments – Saeima. Vienīgi Saeima ir saņēmusi savu demokrātisko legitimāciju tieši no tautas – no pilsoņu kopuma.

Parlamentārā demokrātija, kas Latvijai bijusi raksturīga un tipiska kopš tās proklamēšanas brīža, raksturo mūsu vēsturisko piederību Eiropas kultūrtelpai un Rietumu tiesību tradīcijai. Pie mums, Eiropā, nav raksturīga pašlaušanās uz stingro roku vai vienu vienīgu gudro, kas vienatnē var pieņemt visus vajadzīgos lēmumus citu vietā.

Valsts ir visu tās pilsoņu kopējā lieta, kopējā atbildība un kopējā līdzdalība. Tāpēc katram pilsonim ir iespēja un, es gribētu teikt, pienākums piedalīties, iesaistīties savas valsts pārvaldīšanā. Tādēļ mēs Latviju pārvaldām koleģiāli, paužot katram savu vīziju, savas domas par attīstības scenārijiem, meklējot domubiedrus un atrodot kompromisus.

Parlamentārisms simbolizē un atspoguļo kopīgo un koleģiālo atbildību par valsti.

III

Raugoties uz Satversmē noteiktajām pilnvarām, politikas zinātnieki mūsu Saeimu atzīst par vienu no stiprākajiem parlamenti pasaulē. Saeimai ir piešķirtas ļoti plašas iespējas noteikt politisko dienaskārtību un būt par konstitucionālās iekārtas centru.

Tomēr jautājums ir par to, vai arī praksē, konstitucionālajā realitātē, Saeima ir tik ietekmīga un stipra kā Satversmes tekstā.

Eiropas demokrātijas jau ilgstoši saskaras ar fenomenu, ko varētu raksturot kā parlamentu marginalizāciju. Parlamentu ietekme konstitucionālajās iekārtās samazinās, un visvairāk zūd to iespēja būt par reālu valsts politikas centru. Tas attiecas ne tikai uz Latviju, bet uz visām parlamentārajām demokrātijām; šī tendence pēdējos 20–30 gados kļuvusi acīmredzama. Par to daudz runā arī citur.

IV

Minēšu tikai trīs kopējas attīstības tendences Eiropas parlamentārajās demokrātijās, kas ir aktuāli izaicinājumi arī mūsu konstitucionālajai iekārtai un konkrēti – Saeimai.

Pirmkārt, attiecībās starp parlamentu un valdību politiskās varas un iniciatīvas smagumpunkts mūsdienās ir valdība, nevis parlaments.

Tas ir saistīts ar likumdošanas darba pieaugošo kompleksitāti un arvien specifiskāku zināšanu nepieciešamību.

Parlamenta deputāti bieži ir spiesti pakļauties valdības likumprojektu izstrādātāju kompetentākai argumentācijai, jo zināšanas ir koncentrētas valdības aparātā. Rezultātā valdības priekšstati prevalē pār parlamenta priekšstatiem, kurus tas lielā mērā pārņem.

Otrkārt, klasisko mediju un jo sevišķi sociālo mediju ietekmes pieaugums rada politiķiem un jo īpaši parlamenta deputātiem arvien lielākas grūtības noturēt politiskajā dienaskārtībā tos tematus, par kuriem viņi vēlas diskutēt, ņemot vērā priekšstatus par sabiedrības kopējo labumu. Viltus ziņu un sensāciju laikmetā politika, jo sevišķi parlaments samērā vienkārši var novirzīties uz islaicīgu, sasteigtu risinājumu ceļu.

Protams, atklātas dažādu sabiedrības grupu debātes par kādu jautājumu ir un paliek demokrātijas sastāvdaļa. Tomēr politiķiem plašajā tematu spektrā ir jāprot paturēt spēkā interesi un iniciatīvu par konceptuāliem jautājumiem, kas ir vērsti uz ilgtermiņu. Par spīti sensācijām un “ātro receptu” ieteikumiem parlamentam ir jāprot atšķirt svarīgo no nesvarīgā, īstu problēmu no viltus problēmas, realitāti no manipulācijas. Taču tas, kā mēs visi redzam, nav viegli, un kļūst arvien grūtāk.

Treškārt, arī integrācija Eiropas Savienībā atstāj savu ietekmi uz nacionālā parlamenta autonomu likumdošanu, jo nacionālo likumdošanas darbu arvien lielākā mērā “caurauž” Eiropas tiesību norādes. Apmēram 80 % no pieņemtajiem nacionālajiem likumiem ekonomikas jomā un 50 % no visiem likumiem vienā vai otrā veidā uzrāda Eiropas Savienības rokrakstu, taču vienlaicīgi tas ļauj prioritizēt nacionālā parlamenta darbu, it sevišķi tādās sabiedrībai būtiskās jomās kā sociālie, izglītības, veselības, kultūras, nodokļu un citi jautājumi, kas Eiropas Savienības ietvaros netiek regulēti.

V

Parlamentārajai demokrātijai ir jābūt spēcīgai, spējīgai reaģēt uz šodienas izaicinājumiem un apliecināt savu efektivitāti un iedarbīgumu. Tādēļ es vēlētos aicināt atbalstīt un sekmēt ikvienu iniciatīvu, kas vērsta uz Saeimas stiprināšanu un tās darba kvalitatīvu uzlabošanu.

VI

Šodienas parlamentam un arī katram parlamenta deputātam ir nepieciešams augsti kvalificēts zinātniski analītiskais un juridiskais atbalsta personāls. Bez šāda atbalsta Saeimai būs arvien grūtāk izvērtēt valdības ekspertīzi un atgūt līdzrunāšanu, līdzdalību par stratēģiski svarīgiem jautājumiem. Saeimai jāspēj sagatavot patstāvīgu, līdzvērtīgu un kvalitatīvu argumentāciju.

VII

Es nākotnē vēlētos redzēt ļoti ciešu, koleģiālu un uz kopīgu mērķu sasniegšanu vērstu sadarbību starp Saeimu un Valsts prezidentu.

Satversmes tiesa kādā spriedumā no valsts varas dalīšanas principa ir atvasinājusi konstitucionālo orgānu – starpinstitutionālās lojalitātes principu, kas nosaka sadarbības ietvaru arī starp Saeimu un Valsts prezidentu.

Satversme piešķir Valsts prezidentam iespēju aktualizēt valstiski svarīgus jautājumus politiskajā dienaskārtībā un rosināt par tiem domāt, lai rastu nepieciešamos risinājumus.

Es vēlētos izmantot šo iespēju, lai virzītu uz priekšu dažus jautājumus, kas konsekventi tuvinātu mūs modernai, ilgtspējīgai Ziemeļeiropas valstij un augsti attīstītai tiesiskai demokrātijai.

VIII

Šodien, pirmo reizi jūs uzrunājot rudens sesijas atklāšanā un cerot, ka tā kļūs par tradīciju arī turpmāk, es vēlētos vērst jūsu uzmanību vairākiem jautājumiem, kam nepieciešams konceptuāls un samērā steidzams risinājums.

Es sagaidītu, ka šie jautājumi patiešām nonāk Saeimas dienaskārtībā pēc būtības un pēc nepilna gada, pavasara sesijas noslēguma sēdē, mēs kopīgi varētu konstatēt, ka šīs lietas tad jau būs sakārtotas.

IX

Pirmkārt, šobrīd ir izšķiroši svarīgs brīdis mediju telpas sakārtošanai, mediju pārvaldības modeļa un finansiālā atbalsta sistēmas ieviešanai atbilstoši demokrātijas un efektivitātes principiem. Vilcināties ilgāk vairs nedrīkst.

Labi funkcionējošas mediju telpas nodrošināšana ir konstitucionāls uzdevums, ko Satversme uzdod Saeimai un valdībai. Es gribētu papildināt arī to, ka tas ir ne tikai demokrātijas jautājums, bet arī valsts drošības jautājums. Demokrātija mūsu valstī ir atkarīga no stipras informatīvās telpas, tādēļ šim jautājumam ir jābūt prioritāram Saeimas un valdības dienaskārtībā.

Lai panāktu caurspīdīgu un labos pārvaldības principos balstītu sabiedrisko mediju pārraudzību, strauji jāvirzās uz priekšu ar jauna, speciāla Sabiedrisko mediju likuma pieņemšanu.

Likumā jābūt skaidri definētiem mehānismiem, kas veicina sabiedrisko mediju kvalitāti, nodrošina to atbildību un kas nodrošina pastāvīgu finansējumu neatkarīgi no politiskās situācijas valstī.

Tāpat likumam jāsekmē pilnvērtīga sabiedrības līdzdalība sabiedriskā pasūtījuma veidošanā.

Un jau pavisam konkrēti – lai sabiedriskie mediju varētu darboties kaut vai tikai līdzšinējā apjomā, ir jānodrošina kompensācija par to iziešanu no reklāmas tirgus.

X

Otrkārt, nepieciešams veikt uzlabojumus, kas sekmētu aktīvas un inovatīvas politiskās partijas. Ir jāpalielina politisko partiju finansējums no valsts budžeta, lai mazinātu politisko partiju atkarību no privātiem ziedotājiem un viņu interesēm. No budžeta vāji finansētas un līdz ar to no privātiem sponsoriem atkarīgas partijas valstij un nodokļu maksātājiem kopumā izmaksā pārāk dārgi.

Ministru kabineta rīcības plānā ir paredzēts likuma grozījums, lai palielinātu valsts finansējumu politiskajām partijām līdz Baltijas valstu vidējam līmenim, no kā tas patlaban ievērojami atpaliek un ir teju desmit reīžu mazāks nekā mūsu abās kaimiņvalstīs. Šie līdzekļi, kas nebūt nav lieli visa budžeta mērogā, ir jāieplāno jau šajā budžetā.

Uzskatu, ka valsts finansējuma politiskajām partijām palielināšana līdz Igaunijas un Lietuvas līmenim sekmēs demokrātijas attīstību Latvijā. Sakārtojot partiju finansējuma sistēmas modeli, stiprinot partiju atbildību pret naudas devējiem – nodokļu maksātājiem, vienlaikus samazinot privāto sponsoru atbalstu partijām un līdz ar to šaubas par šīs naudas iespējamo ietekmi, sabiedrībā pieaugs atbalsts un uzticības līmenis politiskām partijām.

Politiskās partijas ir obligāta demokrātijas sastāvdaļa. Obligāta! Demokrātija nav iespējama bez politiskajām partijām. Ja pilsonis vēlas būt politiski aktīvs un ietekmēt diskusijas par valsts nākotni, aicinām viņu aktīvi darboties politikā, arī politiskajās partijās. Ja šādu vēlmi izrāda jaunieši, tas ir vēl jo vairāk atbalstāmi. Politiskajām partijām ir sava vieta un leģitīma loma sabiedrībā.

XI

Treškārt, Saeimai un valdībai kopīgi ir jāmeklē risinājumi augstākās izglītības un zinātnes izaugsmei. Mums jāspēj izveidot izcilu un tālredzīgu augstākās izglītības sistēmu, kas sekmētu zinātni, inovācijas un ekonomiku.

Sasniedzamais mērķis mums visiem ir skaidrs – nepieciešams paaugstināt augstskolu izcilības līmeni, palielināt Latvijas augstskolu, to mācībspēku un absolventu starptautisko konkurētspēju un sekmēt mūsu zinātnieku arvien plašāku iesaisti starptautiskos un Eiropas līmeņa projektos un zinātnes attīstībā. Izglītība, zinātnes, inovācijas – tas viss ir ekonomikas pamats.

Likumdošanas ceļā mums ir jāatrisina jautājumi par augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības modeļiem un finansējumu, kā arī pētniecības un izglītības sasaisti. Vienlaikus būtiska ir arī humanitāro un sociālo zinātņu veicināšana, jo šīs zinātnes ļoti tiešā veidā ietekmē mūsu sabiedrības garīgo vidi.

XII

Ceturtkārt, nepieciešami kompleksi risinājumi ekonomisko noziegumu apkarošanā.

Valdības nesen apspriestie un sagatavotie risinājumi to noziegumu apkarošanā, kas saistīti ar finanšu pasauli, ir nepieciešamie soļi pareizajā virzienā. Ir ļoti svarīgi, ka Saeima šos priekšlikumus atbalsta pēc iespējas ātrāk.

Vienlaikus Saeimai vajadzētu pievērst uzmanību procesuālo likumu pilnveidošanai, lai nebūtu vairs iespējams novilcināt procesa gaitu un vilkt garumā tiesvedības. Šādi risinājumi ir zināmi, tos tikai vajag ieviest likumā.

Tāpat valdībai un Saeimai vajadzētu pievērst nopietnu uzmanību tiesībsargājošo institūciju nodrošinājumam un izmeklēšanas kvalitātei.

XIII

Un, piektkārt, kā jau iepriekš minēju, ir nepieciešams atbalstīt un stiprināt Saeimu tās likumdošanas darbā, lai Latvijas iedzīvotājiem tiktu nodrošināta mūsdienās nepieciešamā likumu kvalitāte un likumdošanas darbs būtu vērsts uz valsts ilgtspēju.

Te vietā būtu nopietni apsvērt iespēju izveidot neatkarīgu Valsts padomi. Valsts padome varētu ienest modernu un jauna līmeņa kvalitāti tieši likumdošanas procesā.

Tā sniegtu atbalstu valdībai un arī Saeimai likumprojektu sagatavošanā pirms to pieņemšanas, palīdzot novērst

antikonstitucionalitātes riskus un piedāvājot risinājumus valsts ilgtspējīgai attīstībai. Būtiski, ka šāda institūcija būtu pilnīgi neatkarīga, līdzīgi kā Satversmes tiesa, un tās viedokļiem būtu tikai rekomendējošs raksturs, jo politiskā atbildība vienmēr paliek Saeimai. Taču Valsts padomes darbība neapšaubāmi paaugstinātu likumu racionalitātes līmeni un līdz ar to arī kvalitāti, kas nāktu par labu visai sabiedrībai.

Lai sekmētu diskusijas par Valsts padomes izveidošanu, meklēsim iespēju jau tuvākajā laikā strādāt kopīgās konferencēs, kur varētu diskutēt par šādas institūcijas iespējamo struktūru un funkcijām.

XIV

Es šodienas uzrunā esmu pieminējis tikai dažus, manuprāt, svarīgus un steidzami risināmus jautājumus, kam nepieciešama Saeimas aktīva iesaistīšanās.

Saeimas uzdevumi ir lieli – teritoriālā reforma, skolu reforma, veselības reforma, demogrāfijas jautājumi, kam steidzīgi ir jāatrod vieta politiskajā darba kārtībā, diasporas un reemigrācijas jautājumi un daudz citu stratēģisku uzdevumu, kuru risināšanu no Saeimas gaida sabiedrība. Jūs paši zināt to lielo un mazo darbu sarakstu, kas Saeimu šajā rudens sesijā sagaida.

XIV

Dārgie deputāti!

Šo darba cēlienu vajadzētu sākt ar laikus pieņemtu valsts budžetu. Koalīcijas partijām būs jāatrod kompromisi, lai Saeima varētu budžetu apspriest un pieņemt laicīgi. Mans priekšlikums būtu – līdz valsts svētkiem. Partiju politiskais briedums un viņu politiskā kultūra parādīsies tieši viņu spējā atrast kopīgu risinājumu sabiedrības interesēs.

Būs jāstrādā daudz un intensīvi. Lai mums kopā izdodas paveikt labus darbus Latvijai!

Paldies par uzmanību!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-saeimas-2019-gada-rudens-sesijas-atklasan>